

Sygn. akt I UK 131/17

POSTANOWIENIE

Dnia 24 stycznia 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek

w sprawie z odwołania N.R.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.
o ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 24 stycznia 2018 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 29 września 2016 r., sygn. akt III AUa [...],

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 9 września 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w R. stwierdził brak podstaw do objęcia N.R. obowiązkowymi ubezpieczeniami emerytalnym, rentowym, wypadkowym oraz dobrowolnym ubezpieczeniem chorobowym, jako osoby prowadzącej działalność gospodarczą od dnia 1 czerwca 2014 r.

N.R. odwołała się od powyższej decyzji i wniosła o jej zmianę, przez ustalenie, że podlegała obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowemu, wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej od dnia 1 czerwca 2014 r.

Wyrokiem z dnia 14 lipca 2015 r., Sąd Okręgowy w G. Ośrodek Zamiejscowy w R., zmienił zaskarżoną decyzję, stwierdzając, że odwołująca się podlega ubezpieczeniu społecznemu od dnia 1 czerwca 2014 r. z tytułu prowadzenia

pozarolniczej działalności gospodarczej.

Apelację od powyższego wyroku wniósł organ rentowy, zaskarżając go w całości. Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 29 września 2016 r. zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie, przyjmując, że w okresie od dnia 1 czerwca 2014 r. do dnia 31 sierpnia 2014 r. odwołująca się nie podlegała ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, oddalając jednocześnie apelację w pozostałym zakresie.

Pełnomocnik wnioskodawcy zaskarżył powyższy wyrok w części dotyczącej okresu od dnia 1 czerwca do dnia 31 sierpnia 2014 r., wnosząc o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sporu przez stwierdzenie, że wnioskodawcy podlegała ubezpieczeniu społecznemu z racji prowadzonej działalności gospodarczej w spornym okresie.

Jako okoliczności uzasadniające przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazano podstawy z art. 398⁹ § 1 pkt 2 i pkt 4 k.p.c. W ocenie wnoszącego skargę, zachodzi konieczność dokonania wykładni art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej w zakresie pojęcia zarobkowego charakteru tej działalności, gdyż z rozumowania Sądu Apelacyjnego wynika, iż w razie osiągania strat z tej działalności przestaje ona mieć charakter działalności gospodarczej. Nadto, skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona z uwagi na niedopuszczalne zastosowanie art. 5 k.c. oraz naruszenie art. 18 ust. 8 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, bowiem w ocenie Sądu odwoławczego podstawa wymiaru składek ubezpieczeniowych musi relacjonować z uzyskiwanymi przychodami z działalności gospodarczej. W końcu doszło do oczywistego naruszenia przepisów k.p.c., to jest art. 328 § 2, bowiem w oparciu o ten sam materiał dowodowy Sąd Apelacyjny ustalił dwa różne stany faktyczne, to jest brak prowadzenia przez ubezpieczoną w sposób zorganizowany i ciągły działalności w okresie od 1 czerwca 2014 r. do 31 sierpnia 2014 r. oraz wykonywanie przez ubezpieczoną w sposób zorganizowany i ciągły działalności gospodarczej od 1 września 2014 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sprawie nie przedstawiono dostatecznie argumentów za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na konieczność dokonania wykładni przepisów prawa budzących poważne wątpliwości (przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.).

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wykazania, że określony przepis prawa, będący źródłem poważnych wątpliwości interpretacyjnych, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych. Wątpliwości te i rozbieżności należy przytoczyć, przedstawiając ich doktrynalne lub orzecznicze źródła. Konieczne jest wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej. Powołanie się na rozbieżności w orzecznictwie wymaga ponadto przytoczenia i poddania analizie rozbieżnych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu, bądź też przedstawienia argumentów wskazujących, że wykładnia przeprowadzona przez sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu Najwyższego. Ponadto, ze względu na publicznoprawne funkcje skargi kasacyjnej, skarżący powinien wykazać celowość dokonania wykładni konkretnego przepisu przez Sąd Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2015 r., III CSK 269/15, LEX nr 1982406).

Nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy wyraził swój pogląd we wcześniejszym orzecznictwie, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu. Ponadto rozstrzygnięcie wątpliwości interpretacyjnych nie może się sprowadzać do odpowiedzi na zarzuty skarżącego skierowane pod adresem zaskarżonego orzeczenia ani też do odpowiedzi na wątpliwości skarżącego, które można wyjaśnić za pomocą obowiązujących reguł wykładni bądź w drodze prostego zastosowania przepisów (por. postanowienie Sądu Najwyższego dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP-wkładka 2003 nr 13, poz. 5).

Skarżący nie odnosi się do tak rozumianych przesłanek przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Powołany w tej części przepis art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (jednolity tekst: Dz.U. z

2017 r., poz. 2168) stanowił przedmiot licznych wypowiedzi Sądu Najwyższego, także w kontekście przesłanek związanych z podnoszonymi w skardze wątpliwościami. Wniosek jednak w tej kwestii milczy i nie rozważa tych judykatów, nie tworząc w tej perspektywie aktywnej kolejnej potrzeby wykładni przepisów prawa.

Warto przytoczyć, że ciągłość w działalności gospodarczej ma dwa aspekty. Pierwszy to powtarzalność czynności, tak aby odróżnić prowadzoną działalność gospodarczą od jednostkowej umowy o dzieło lub zlecenia albo umowy o świadczenie usługi, które same w sobie nie stanowią lub nie składają się jeszcze na działalność gospodarczą. Drugi aspekt, wynikający zresztą z pierwszego, to zamiar niekrótkiego prowadzenia działalności gospodarczej. Oba aspekty zależą od zachowania osoby podejmującej działalność gospodarczą. Podjęcie i prowadzenie działalności gospodarczej nawet w 8 miesiącu ciąży nie stanowi przeszkody do podlegania ubezpieczeniom społecznym w aspekcie wykonywania takiej działalności w sposób ciągły. Norma ta nie jest jednak równoznaczna ze stwierdzeniem, że organ rentowy nigdy nie będzie mógł zakwestionować tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym. Nie stanowi tytułu ubezpieczenia społecznego zarejestrowanie działalności gospodarczej w ostatnich miesiącach ciąży, połączone z celowym opłacaniem maksymalnych składek na ubezpieczenia społeczne dla uzyskania świadczeń z tego ubezpieczenia w związku ze spodziewaną niezdolnością do pracy, liczonych od wysokiej podstawy wymiaru składek, w sytuacji gdy dochody w ogóle nie wystarczają na wysokie składki, czyli gdy profitem takiego zachowania ma być wykorzystanie systemu ubezpieczeń społecznych wbrew zasadzie solidaryzmu ubezpieczonych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2017 r., I UK 366/16, LEX nr 2397630 i powołane tam orzecznictwo). W przedmiocie zarobkowego charakteru działalności gospodarczej wypowiedział się Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 kwietnia 2017 r., II UK 98/16 (LEX nr 2307127), wskazując na przesłankę zarobkowego charakteru działalności, która oczywiście zostanie spełniona wtedy, gdy jej prowadzenie przynosi rzeczywisty zysk, ale należy również uznać sytuację, gdy pomimo jego nieosiągnięcia, przedsiębiorca nastawiony był na uzyskanie dochodu. W tej mierze istotny jest wyznaczony przez przedsiębiorcę cel, który w każdym przypadku,

poprzez realizację zamierzonych przedsięwzięć musi zakładać wynik finansowy. Zarobkowy charakter musi być nastawiony na zysk, który powinien co najmniej pokryć koszty założenia i prowadzenia przedsięwzięcia. Suma przytoczonych rozstrzygnięć, w zestawieniu z siłą argumentacji skargi kasacyjnej, nie prowadzi do podzielenia stanowiska skarżącego, zwłaszcza że w tle rysują się spostrzeżenia wyinterpretowane z odmiennej rzeczywistości, z jaką mamy do czynienia w sferze faktycznej sprawy. Tymczasem na tym etapie postępowania nie można kwestionować ustaleń faktycznych, czy oceny dowodów dokonanej przez Sąd Apelacyjny. Intencją skarżącego jest doprowadzenie do stwierdzenia, wbrew ustaleniom faktycznym dokonany przez Sąd drugiej instancji, że ubezpieczona, w okolicznościach spornej sprawy, prowadziła działalność gospodarczą w rozumieniu art. 2 ustawy z 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778, dalej ustawa systemowa) osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą podlegają obowiązkowi ubezpieczenia emerytalnego i rentowego, zaś z mocy art. 12 ustawy także obowiązkowi ubezpieczenia wypadkowego. Równocześnie na swój wniosek mogą podlegać dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu (art. 11 ust. 2 ustawy systemowej). Z kolei pojęcie osoby prowadzącej działalność pozarolniczą zostało zdefiniowane na potrzeby ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w jej art. 8 ust. 6 i dotyczy osób wykonujących różnego rodzaju działalność na własny rachunek. Za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność ustawa uznaje osobę (fizyczną) prowadzącą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych (art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy systemowej). Moment powstania obowiązku (art. 13 pkt 4 ustawy systemowej) ubezpieczenia społecznego datuje się od dnia rozpoczęcia wykonywania działalności i trwa do dnia zaprzestania jej wykonywania, z wyłączeniem okresu, na który wykonywanie działalności zostało zawieszone na podstawie przepisów o swobodzie działalności gospodarczej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje się, że podstawą do powstania obowiązku ubezpieczenia w oparciu o powyższy przepis jest faktyczne wykonywanie działalności pozarolniczej, co oznacza, że wykonywanie tejże

działalności, to rzeczywista działalność zarobkowa wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły (por. np. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 listopada 2005 r., I UK 80/05, OSNP 2006 nr 19 - 20, poz. 309; z dnia 14 września 2007 r., III UK 35/07, LEX nr 483284; z dnia 18 lutego 2009 r., II UK 207/08, LEX nr 736738; z dnia 19 lutego 2009 r., II UK 215/08, LEX nr 736739; z dnia 19 lutego 2010 r., II UK 186/09, LEX nr 590235; z dnia 22 lutego 2010 r., I UK 240/09, LEX nr 585723; z dnia 18 listopada 2011 r., I UK 156/11, LEX nr 1102533). Innymi słowy, jeżeli określona osoba fizyczna faktycznie prowadzi działalność, którą ze względu na istniejące, cechujące ją elementy, można zakwalifikować jako działalność gospodarczą, należy skonstatować, że prowadzi ona działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego. Natomiast ocena, czy działalność gospodarcza rzeczywiście jest wykonywana, należy do sfery ustaleń faktycznych.

Chybiony jest zarzut oczywistej zasadności skargi kasacyjnej. Ujęta w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. przesłanka ma miejsce wtedy, gdy zasadność podniesionych w niej zarzutów wynika *prima facie*, bez głębszej analizy prawnej. Dotyczy to więc jedynie uchybień przepisom prawa materialnego albo procesowego, zarzucanym sądowi drugiej instancji, o charakterze elementarnym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2015 r., IV CSK 263/15, LEX nr 1940571). Wskazany art. 328 § 2 k.p.c. nie został powiązany z odwołaniem się do art. 391 § 1 k.p.c., co samo w sobie wyklucza ten argument. Natomiast w sporządzone w sprawie uzasadnienie, rozbudowane zresztą o szereg aspektów prawnych, realizuje postulat wyjaśnienia stronie motywów, które doprowadziły do oddalenia jej odwołania. Sam fakt, czy te argumenty są trafne, nie mieści się w oczywistej zasadności wskazanej podstawy przedsądu. Przeciwstawne stany faktyczne dotyczą następujących po sobie okresów i w żaden sposób nie sprzeciwiają się zasadom doświadczenia życiowego, czy też logicznego rozumowania, które to mogłyby mieć znaczenie w perspektywie oceny tej podstawy przedsądu.

Nie inaczej rzecz wygląda w przypadku art. 18 ust. 8 ustawy systemowej. Sprawa dotyczyła wszak obowiązku podlegania ubezpieczeniu społecznemu a nie koncentrowała się wokół podstawy wymiaru składek. Z tego względu ten argument nie zyskuje na znaczeniu pod kątem przyjęcia sprawy do rozpoznania, skoro takiej

podstawy w sprawie Sąd nie ustalał. W końcu ostatni powołany przepis (art. 5 k.c.) wywołuje wrażenie, że Sąd Apelacyjny na tej podstawie zmienił w części zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie. Tak nie jest. Faktycznie trzeba pamiętać o odrębności stosunku ubezpieczenia społecznego (będącego uregulowanym ustawowo stosunkiem prawnym opartym na zasadzie solidaryzmu, w którym Zakład Ubezpieczeń Społecznych realizuje wobec płatników składek i świadczeniobiorców swoje ustawowe kompetencje, a wynikające z tego stosunku świadczenia stron, tj. składki na ubezpieczenia oraz świadczenia wypłacane z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, nie są świadczeniami wzajemnymi) i stosunku cywilnoprawnego, opartego na zasadzie równorzędności jego podmiotów i wzajemności świadczeń. Konsekwencją tego jest wyłączenie stosowania wprost przepisów prawa cywilnego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych poza przypadkami wyraźnego odesłania do nich przez normę tej ostatniej gałęzi prawa i dokonywania wykładni przepisów prawa ubezpieczeń społecznych z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego (art. 5 k.c. lub art. 8 k.p.). Orzecznictwo sądowe dopuszcza jednak możliwość stosowania przepisów prawa cywilnego przy rozstrzyganiu sporu z zakresu ubezpieczeń społecznych, przy czym dotyczy to ważności czynności prawnej kreującej stosunek prawny stanowiący tytuł do podlegania ubezpieczeniom społecznym. Przecież czynność prawna sprzeczna z zasadami współżycia społecznego, to czynność naruszająca podstawowe zasady etycznego i uczciwego postępowania, słuszności, moralności i godziwości (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2009 r., I UK 19/09, LEX nr 515697). Wymaganie zgodności czynności prawnej z zasadami współżycia społecznego jest zagadnieniem kontekstu faktycznego, tj. okoliczności danego wypadku i jakakolwiek próba uogólnień adekwatnych do każdej sytuacji byłaby skazana z góry na niepowodzenie (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 września 1987 r., III CZP 51/87, OSNCP 1998 nr 1, poz. 14).

W sprawie wnioskowanie Sądu nie opiera się autonomicznie o art. 5 k.c., lecz odwołanie się do nadużycia prawa zostało (str. 8 uzasadnienia) użyte jedynie w celu wzmocnienia przekazu braku podstaw do objęcia ubezpieczeniem społecznym od dnia 1 czerwca 2014 r., co z kolei aprobuje judykatura (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 1999 r., II UKN 669/98, LEX nr 577278).

Z tych względów na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.